

NGHỆ THUẬT CẢI LƯƠNG NAM BỘ: THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP PHÁT HUY GIÁ TRỊ DI SẢN VĂN HÓA

NGUYỄN THỊ TRÚC BẠCH^(*)

Tóm tắt: Cải Lương là loại hình nghệ thuật sân khấu độc đáo của Nam Bộ, là sản phẩm văn hóa nghệ thuật đặc sắc của dân tộc. Trải qua gần một 100 năm tồn tại và phát triển, Cải Lương hiện nay đang đứng trước xu thế phát triển chung của đất nước, mở cửa và hội nhập về mọi mặt. Bài viết phân tích, đánh giá thực trạng hoạt động Cải Lương ở Nam Bộ và đề xuất một số giải pháp trên hai bình diện: quản lý văn hóa - nghệ thuật và bảo tồn và phát triển loại hình Cải Lương trong bối cảnh đương đại.

Từ khóa: Cải Lương Nam Bộ, bảo tồn và phát triển.

Abstract: Cai Luong, i.e. Vietnamese modern folk opera, is a unique art form in the south of Vietnam. With a history of nearly 100 years, Cai Luong nowadays is facing the national trend of integration and modernization. This article analyzed the development of Cai Luong in the south of Vietnam. Interventions were proposed to facilitate the management of this art form and to preserve and develop forms of Cai Luong in modern art.

Keywords: Southern Cai Luong; preservation and development.

Ngày nhận bài: 16/10/2018; Ngày sửa bài: 10/12/2018; Ngày duyệt đăng bài: 15/4/2019.

1. Đặt vấn đề

Cải Lương là loại hình ca kịch sân khấu truyền thống, sản phẩm văn hóa nghệ thuật hình thành và phát triển trên mảnh đất Nam Bộ. Buổi đầu, Cải Lương ra đời dần thay thế vị trí của hát bội trên sân khấu Nam Bộ; đến nay, nghệ thuật Cải Lương trải qua chặng đường gần một trăm năm gắn bó với công chúng Nam Bộ nói riêng, Việt Nam nói chung. Trong quá khứ, Cải Lương từng chiếm giữ vị trí độc tôn, được công chúng yêu thích. Tuy nhiên, trong bối cảnh hội nhập và toàn cầu hóa, Cải Lương đã và đang đối diện với sức ép cạnh tranh với nhiều loại hình nghệ thuật, giải trí mới xuất hiện, lượng khán giả Cải Lương ngày càng thu hẹp. Với tư cách là di sản văn hóa phi vật thể quốc gia cần được khẳng định vị trí và phát huy giá trị văn hóa trong bối cảnh phát triển bền vững; từ nhận diện những trở lực của Cải Lương hiện nay, bài viết đề xuất các nhóm giải

pháp nhằm góp phần thiết thực khắc phục tình trạng khó khăn của sân khấu Cải Lương đương đại; khẳng định giá trị di sản văn hóa Cải Lương của dân tộc.

2. Nhận diện về cải lương Nam Bộ hiện nay

2.1. Đội ngũ tác giả và đạo diễn

Lịch sử nghiên cứu Cải Lương Nam Bộ từng ghi nhận hơn 50 chân dung tác giả có đóng góp xây dựng kịch bản, phản ánh đội ngũ sáng tác tương đối hùng hậu. Những tác giả đầu tiên có thể kể đến như Trương Duy Toàn, Nguyễn Trọng Quyền, Trần Phong Sắc... Thế hệ tác giả kế cận như: Tư Chơi, Năm Châu, Tư Trang (Trần Hữu Trang)... đã xây dựng khối lượng kịch bản Cải Lương phong phú, đề tài đa dạng, góp phần khẳng định vị trí loại hình này trong văn hóa nghệ thuật Nam Bộ.

^(*) NCS. Khoa Văn hóa học, Học viện KHXH; NCV. Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ; Email: binbin121005@gmail.com

Với Cải Lương, kịch bản được xem là điều kiện cơ bản, quan trọng để xây dựng tác phẩm sân khấu. Ngày nay, Cải Lương đang phải đối mặt với vấn đề khủng hoảng kịch bản, nguyên nhân chính là do lực lượng tác giả ngày càng giảm và thưa dần so với các thời kỳ trước. Mặt khác, các tác giả đang thiếu sự kích thích sáng tạo. Có thể thấy, phần lớn tác giả sáng tác kịch bản Cải Lương phục vụ chủ yếu cho các hội thi, hội diễn, liên hoan Cải Lương toàn quốc. Cho nên, hiện nay một số tác giả chuyên sang viết kịch bản cho Cải Lương truyền hình, kịch nói, phim truyện. Thực tế cho thấy Cải Lương đang phải đối diện với trở lực về đội ngũ sáng tác, mà trong đó sự đầu tư cho sáng tác (kể cả kinh phí và con người) đang là vấn đề nan giải, cần được quan tâm giải quyết.

Hiện nay, không chỉ riêng Nam Bộ, tình hình đội ngũ sáng tác Cải Lương trong nước ngày càng ít. Cả nước chỉ có một vài tác giả viết kịch bản Cải Lương tiêu biểu như: Hoàng Song Việt, Lê Duy Hạnh, Triệu Quang Vinh... gần đây là một số tác giả trẻ như Triệu Trung Kiên, Lê Chí Trung... Tình hình đội ngũ tác giả Cải Lương mỏng, kịch bản mới không nhiều, đã trở thành vấn đề đáng báo động và cần được khắc phục sớm.

Nhận diện Cải Lương Nam Bộ hiện nay, không thể không nhắc đến đội ngũ Đạo diễn sân khấu Cải Lương - là người cụ thể hóa ý tưởng kịch bản của tác giả, đưa tác phẩm đến với công chúng. Hiện nay, số đạo diễn giàu kinh nghiệm dàn dựng Cải Lương chủ yếu hoạt động ở lĩnh vực kịch nói. Đa số học viên tốt nghiệp ngành đạo diễn sân khấu cũng chọn làm nghề ở sân khấu kịch, rất hiếm người gắn bó với sân khấu Cải Lương. Lực lượng đạo diễn Cải Lương đã thiếu hụt lại ít cơ hội làm nghề, số tác phẩm được dựng hàng năm rất hạn chế. Lớp đạo diễn trẻ gần

như không có cơ hội thử sức, cũng như môi trường rèn nghề để nâng cao chuyên môn. Một bộ phận khác, người học đến với loại hình Cải Lương đa phần có năng khiếu và đam mê Cải Lương nhưng ít được quan tâm.

2.2. Khán giả Cải Lương

Trước năm 1980, ở Nam Bộ trên 20 đoàn nghệ thuật thì Cải Lương đã chiếm 17 đoàn (còn lại là kịch, hát bội và ca nhạc)⁽¹⁾. Các quận trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh còn có các đoàn Cải Lương bán chuyên đều hoạt động có hiệu quả. Mỗi đêm có khoảng vài chục ngàn khán giả đến với Cải Lương, Thành phố Hồ Chí Minh được xem là *thành địa* của Cải Lương. Nhiều năm gần đây, khán giả đến với các sân khấu Cải Lương ngày càng giảm sút. Các điểm sân khấu tại các rạp hát trên địa bàn Thành phố Hồ Chí Minh đều rơi vào tình trạng mất dần khán giả. Chuyện mất dần khán giả thực sự là một mối lo ngại rất lớn, đe dọa sự tồn tại và phát triển của sân khấu Cải Lương.

Hiện nay, do chủ trương của nhà nước sáp nhập các đoàn nghệ thuật, do vậy số đoàn nghệ thuật sân khấu Cải Lương trên cả nước những năm đầu thế kỷ XXI giảm đáng kể. Tại Thành phố Hồ Chí Minh, Nhà hát Cải Lương Trần Hữu Trang là nơi hội tụ của các thế hệ nghệ sĩ trưởng thành từ Đoàn Cải Lương Nam Bộ, Đoàn Cải Lương Giải Phóng, Đoàn Cải Lương Văn Công khu Sài Gòn - Gia Định. Hiện nay, nhà hát có ba đơn vị hoạt động biểu diễn: Đoàn I, Đoàn II và Đoàn III (Thấp sáng niềm tin).

Ở khu vực Đồng bằng sông Cửu Long hiện nay chỉ còn lại khoảng 7 đoàn Cải Lương, trong đó nổi bật là Đoàn Cải

⁽¹⁾ Trần Trọng Đăng Đàn (2011), *Kịch Việt Nam Thường thức - Bình luận*. Nxb. Văn hóa - Văn nghệ. TP Hồ Chí Minh, trang 186.

lương Hương Tràm (Cà Mau), Tây Đô (Cần Thơ), Đoàn Văn công Đồng Tháp, nhưng nhìn chung đều hoạt động kém sôi nổi, chủ yếu phục vụ phong trào và biểu diễn gây quỹ từ thiện theo chỉ tiêu đã giao của tỉnh. Với tình trạng khán giả đến rạp rất ít, các đoàn Cải Lương không thể trụ lại ở những rạp hát lớn khi mỗi suất diễn chỉ vài trăm khán giả, họ đi diễn ở vùng nông thôn và biểu diễn hợp đồng tại các đơn vị theo yêu cầu.

Tại Thành phố Hồ Chí Minh cho thấy, tỉ lệ công chúng yêu thích và đến với nghệ thuật Cải Lương không nhiều (nhạc truyền thống, Cải Lương, tuồng, chèo chiếm 6,1%; phim/tuồng Cải Lương chiếm 4,3%). Giới trẻ có xu hướng ưu tiên yêu chuộng loại nhạc trẻ, nhạc nước ngoài, cũng như những loại phim hành động, hình sự và tình cảm, tâm lý xã hội⁽²⁾. Từ kết quả điều tra trên, chúng ta có thể thấy về mặt bằng chung, địa bàn Nam Bộ (đại diện là Thành phố Hồ Chí Minh) có những chỉ báo về tình hình khó khăn của sân khấu Cải Lương. Tuy nhiên, cũng từ khảo sát thực tế cho thấy, nghệ thuật Cải Lương vẫn còn lượng công chúng (dầu không nhiều) yêu thích, đến với Cải Lương bằng những hình thức và trình độ cảm thụ khác nhau. Những ý kiến thu thập trong quá trình điều tra cho thấy thị hiếu của khán giả hiện nay là những vở Cải Lương thuộc thể loại tâm lý xã hội, tuồng cổ với những đề tài về lịch sử, xã hội hiện đại (có tính hài, đề cập những vấn nạn xã hội, giáo dục đạo đức...). Về chất lượng các vở diễn, nhiều ý kiến cho rằng tuồng Cải Lương hiện nay nhiều hơn trước nhưng chất lượng không cao, mang nặng tính thương mại. Về chất lượng diễn viên, nhiều khán giả mong muốn tìm lại hình ảnh những diễn viên mà họ từng yêu thích ở thập niên 1960, 1970. Hiện nay, sân khấu Cải Lương Nam Bộ xuất

hiện đội ngũ diễn viên trẻ, có chất giọng tốt nhưng khán giả có cảm giác những diễn viên ấy chưa có phong cách biểu diễn riêng, làn hơi riêng như diễn viên của thế hệ trước. Cũng vì lẽ đó, khán giả lớn tuổi, trung niên đến với sân khấu Cải Lương luôn hy vọng được nghe lại những giọng ca một thời không quên. Có thể nói, hiện nay có rất nhiều ý kiến đối với nghệ thuật Cải Lương Nam Bộ. Đối với những khán giả vốn yêu mến Cải Lương dường như đã và đang kỳ vọng những chuyển biến của sân khấu Cải Lương. Từ đó, các nhà quản lý văn hóa, hoạt động nghệ thuật cần có những quan tâm thiết thực và hiệu quả nhằm bảo tồn, phát huy loại hình nghệ thuật truyền thống của sân khấu Nam Bộ.

3. Một số giải pháp phát huy giá trị văn hóa của nghệ thuật cải lương trong bối cảnh hiện nay

Cải Lương là loại hình nghệ thuật diễn xướng, sân khấu Cải Lương chuyên nghiệp vừa có tính dân gian vừa có tính bác học. Nhiều năm qua vấn đề bảo tồn và phát huy nghệ thuật Cải Lương đã và đang được nhà nước, giới sân khấu quan tâm. Vấn đề vực dậy sức sống, tìm kiếm vị trí cho Cải Lương trên sân khấu đương đại thiết nghĩ cần có những chiến lược, kế hoạch và đặt ra những mục tiêu cụ thể. Điều này cần có sự phối hợp chặt chẽ giữa những người làm quản lý văn hóa, hoạt động nghệ thuật và sự quan tâm, hưởng ứng của công chúng khán giả. Từ thực trạng nghiên cứu này, chúng tôi đề xuất trên một số lĩnh vực sau.

3.1. Từ góc độ quản lý

Xây dựng và khai thác kịch bản hiệu quả hơn: Đầu tư trọng điểm cho khâu

⁽²⁾ Nguyễn Thị Trúc Bạch (2014), Báo cáo tổng hợp đề tài cấp Cơ sở "Cải Lương trong đời sống văn hóa xã hội Nam Bộ" Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ, trang 64-71.

sáng tác kịch bản, mỗi đơn vị Cái Lương nên có tác giả cơ hữu, đầu tư và khuyến khích năng lực sáng tạo của tác giả. Tác giả không cần thiết phải viết theo yêu cầu (dặt hàng) hay kiếm thêm thu nhập bằng nghề tay trái mà toàn tâm toàn ý sáng tác kịch bản. Điều này, muốn thực hiện được cần phải có chế độ tiền lương và đãi ngộ đối với tác giả. Đồng thời, tổ chức các cuộc thi sáng tác, trại sáng tác, viết kịch bản Cái Lương nhằm tìm kiếm những kịch bản đặc sắc; đồng thời, dàn dựng trình diễn sân khấu nhằm giới thiệu rộng rãi đến công chúng.

Tại mỗi kỳ liên hoan, hội diễn các đoàn Cái Lương đều có kịch bản mới, không ít vở diễn được trao giải thưởng. Tuy nhiên, sau đó không nhiều vở được phổ biến phục vụ đông đảo công chúng. Đây là sự lãng phí lớn về tiền bạc và công sức của người làm nghề. Với các tác phẩm chất lượng, nếu chú trọng quảng bá để có cách tiếp cận khán giả hiệu quả hơn.

Đào tạo đội ngũ sáng tác, diễn viên chuyên nghiệp: Đào tạo và xây dựng đội ngũ sáng tác, diễn viên Cái Lương là một trong những vấn đề cần được quan tâm hàng đầu. Cái Lương trên mỗi chặng đường lịch sử đều được đánh dấu bằng những tên tuổi sáng chói tài năng như Phùng Há, Ba Vân, Năm Châu, Trần Hữu Trang... Vì thế, các nhà quản lý văn hóa, giới hoạt động nghệ thuật Cái Lương cần có kế hoạch đào tạo lực lượng sáng tác, diễn viên Cái Lương cho giai đoạn hiện nay và tương lai. Những người làm nghệ thuật cần có sự tinh nhạy trong việc phát hiện và bồi dưỡng tài năng. Đào tạo đội ngũ sáng tác và diễn viên có năng lực, bản lĩnh nghề nghiệp thực sự.

Các đơn vị hoạt động nghệ thuật cần quan tâm và thực hiện thường xuyên các chính sách ươm mầm và phát triển tài năng Cái Lương. Chủ động tìm kiếm tài

năng Cái Lương dưới nhiều hình thức (tổ chức các cuộc thi mở rộng, chú ý việc giới thiệu tài năng ở cấp cơ sở, đặc biệt từ mạng lưới các câu lạc bộ đơn ca tài tử - Cái Lương địa phương...). Xây dựng kế hoạch bồi dưỡng, đào luyện nhân tố triển vọng; đảm bảo cho họ cơ hội làm nghề và phát triển nghề nghiệp.

Đầu tư trọng điểm cho công tác đào tạo nguồn nhân lực kế thừa, xây dựng chương trình đào tạo phù hợp với đặc thù loại hình sân khấu Cái Lương (mở rộng đối tượng tuyển sinh, nhất là giọng ca, sắc vóc...). Nhà nước, đơn vị quản lý văn hóa, hoạt động nghệ thuật cần chú trọng phương pháp “nghệ truyền nghề” với sự tham gia giảng dạy, truyền đạt kinh nghiệm của những người làm nghề gạo cội; có chính sách cụ thể khuyến khích người học (cấp học bổng, hỗ trợ học phí, tạo cơ hội làm nghề...).

Mở rộng phát triển phương thức Cái Lương truyền hình, phát thanh: Truyền hình, phát thanh là những phương tiện thực hiện chiến lược bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật Cái Lương. Cái Lương muốn phổ biến rộng rãi, cần được truyền hình, phát thanh hỗ trợ phát sóng nhiều hơn. ở miền Tây Nam Bộ hiện nay những vở Cái Lương truyền hình, phát thanh vẫn được đông đảo quần chúng yêu mến, chờ đón. Đây là kênh kết nối những tấm lòng mộ điệu Cái Lương. Riêng Cái Lương truyền hình cần chăm chú về nội dung lẫn hình thức, nhằm lôi cuốn lòng yêu thích Cái Lương của thế hệ trẻ. Kịch bản Cái Lương truyền hình cần có nội dung hay mang tính hiện thực, đưa ra những vấn đề có tính xã hội đương đại. Có thể nói, nếu Cái Lương truyền hình, phát thanh thực hiện tốt, sẽ góp phần hiệu quả trong việc tìm lại chỗ đứng của nghệ thuật Cái Lương trong lòng khán giả.

Thông qua du lịch để quảng bá nghệ

thuật sân khấu Cải Lương: Trong chiến lược bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật Cải Lương, các tổ chức/đơn vị văn hóa cần có sự phối hợp hành động với ngành du lịch. Cần có những bài viết sắc sảo và xúc tích về Cải Lương Nam Bộ in trong cẩm nang du lịch Việt Nam nói chung, Nam Bộ nói riêng. Đồng thời, các tổ chức và công ty du lịch trong nước cần đầu tư thiết kế thời gian - không gian phù hợp, biểu diễn Cải Lương cho du khách thưởng ngoạn trong những chuyến du lịch tại địa bàn Nam Bộ, đặc biệt là các chuyến tại Thành phố Hồ Chí Minh và vùng Đồng bằng sông Cửu Long. Thông qua du lịch, Cải Lương được quảng bá đến du khách trong nước và quốc tế.

3.2. Đẩy mạnh công tác nghiên cứu, và mở rộng các hình thức hoạt động nhằm bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa Cải Lương

Có thể nói, xu hướng nghiên cứu liên ngành được các nhà nghiên cứu trên thế giới và trong nước tiếp tục ủng hộ và vận dụng nghiên cứu. Trên cơ sở đó, chúng tôi đề xuất hướng nghiên cứu liên ngành trong bối cảnh nghiên cứu và giảng dạy môn Văn học - Văn hóa học - Nghệ thuật học hiện nay gắn với chủ đề bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật sân khấu truyền thống Nam Bộ/loại hình Cải Lương.

Đẩy mạnh công tác nghiên cứu khoa học, tiến hành thực hiện các đề tài nhằm tìm kiếm các kết quả nghiên cứu, tư vấn chính sách phù hợp cho công tác quản lý, giáo dục, khai thác và phát huy giá trị văn hóa Cải Lương trong bối cảnh đương đại. Đồng thời, kết quả nghiên cứu là cơ sở xây dựng các giáo trình, chuyên đề, tài liệu giảng dạy về nghệ thuật Cải Lương. Tiến hành điều tra xã hội học về thị hiếu, tâm lý thưởng ngoạn của công chúng đương đại (đặc biệt là công chúng trẻ, đối

tượng học sinh, sinh viên), khán giả Cải Lương hiện nay nhằm định hướng hoạt động phù hợp cho các đơn vị Cải Lương. Bên cạnh, trong quá trình giảng dạy, tổ chức cuộc thi viết kịch bản Cải Lương như một sân chơi khơi gợi sự hứng thú, sáng tạo của người học đối với loại hình Cải Lương.

Để tránh tình trạng công chúng trẻ tỏ ra thờ ơ, xa lạ với nghệ thuật Cải Lương, cần đưa sân khấu vào trường học. Chương trình đào tạo (ngành Văn học, Nghệ thuật học, Văn hóa học) cần thiết kế giảng dạy về nghệ thuật Cải Lương Nam Bộ, khuyến khích tái hiện không gian trình diễn trong các tiết học thực hành, sân khấu hóa tác phẩm Cải Lương. Tổ chức các cuộc thi với chủ đề Văn hóa - nghệ thuật dân tộc, Về nguồn... tạo điều kiện cho học sinh, sinh viên khám phá, tìm hiểu về nghệ thuật sân khấu truyền thống Nam Bộ. Đồng thời, khuyến khích, bồi dưỡng, tạo điều kiện cho học sinh, sinh viên tham gia các cuộc thi văn hóa, âm nhạc, sân khấu truyền thống do các đơn vị truyền thông như Đài truyền hình, Đài phát thanh tổ chức.

Nhà trường tích cực mở rộng kết nối với các nhà hoạt động nghệ thuật, nghệ sĩ Cải Lương để có những buổi tọa đàm, nói chuyện chuyên đề về nghệ thuật sân khấu Cải Lương; giới thiệu vở diễn Cải Lương kinh điển, trình diễn các trích đoạn Cải Lương trong trường học. Thông qua đó cung cấp những kiến thức về Cải Lương, giá trị thẩm mỹ của loại hình nghệ thuật, giới thiệu chân dung các nhà hoạt động nghệ thuật của sân khấu Cải Lương.

Tìm kiếm, ương mầm tài năng học đường và công tác đào tạo: Xây dựng và thực hiện các chương trình sinh hoạt tập thể hướng đến tìm kiếm gương mặt, tài năng sân khấu Cải Lương học đường.

sáng tác kịch bản, mỗi đơn vị Cải Lương nên có tác giả cơ hữu, đầu tư và khuyến khích năng lực sáng tạo của tác giả. Tác giả không cần thiết phải viết theo yêu cầu (dặt hàng) hay kiếm thêm thu nhập bằng nghề tay trái mà toàn tâm toàn ý sáng tác kịch bản. Điều này, muốn thực hiện được cần phải có chế độ tiền lương và đãi ngộ đối với tác giả. Đồng thời, tổ chức các cuộc thi sáng tác, trại sáng tác, viết kịch bản Cải Lương nhằm tìm kiếm những kịch bản đặc sắc; đồng thời, dàn dựng trình diễn sân khấu nhằm giới thiệu rộng rãi đến công chúng.

Tại mỗi kỳ liên hoan, hội diễn các đoàn Cải Lương đều có kịch bản mới, không ít vở diễn được trao giải thưởng. Tuy nhiên, sau đó không nhiều vở được phổ biến phục vụ đông đảo công chúng. Đây là sự lãng phí lớn về tiền bạc và công sức của người làm nghề. Với các tác phẩm chất lượng, nếu chú trọng quảng bá để có cách tiếp cận khán giả hiệu quả hơn.

Đào tạo đội ngũ sáng tác, diễn viên chuyên nghiệp: Đào tạo và xây dựng đội ngũ sáng tác, diễn viên Cải Lương là một trong những vấn đề cần được quan tâm hàng đầu. Cải Lương trên mỗi chặng đường lịch sử đều được đánh dấu bằng những tên tuổi sáng chói tài năng như Phùng Há, Ba Vân, Năm Châu, Trần Hữu Trang... Vì thế, các nhà quản lý văn hóa, giới hoạt động nghệ thuật Cải Lương cần có kế hoạch đào tạo lực lượng sáng tác, diễn viên Cải Lương cho giai đoạn hiện nay và tương lai. Những người làm nghệ thuật cần có sự tinh nhạy trong việc phát hiện và bồi dưỡng tài năng. Đào tạo đội ngũ sáng tác và diễn viên có năng lực, bản lĩnh nghề nghiệp thực sự.

Các đơn vị hoạt động nghệ thuật cần quan tâm và thực hiện thường xuyên các chính sách ươm mầm và phát triển tài năng Cải Lương. Chủ động tìm kiếm tài

năng Cải Lương dưới nhiều hình thức (tổ chức các cuộc thi mở rộng, chú ý việc giới thiệu tài năng ở cấp cơ sở, đặc biệt từ mạng lưới các câu lạc bộ đờn ca tài tử - Cải Lương địa phương...). Xây dựng kế hoạch bồi dưỡng, đào luyện nhân tố triển vọng; đảm bảo cho họ cơ hội làm nghề và phát triển nghề nghiệp.

Đầu tư trọng điểm cho công tác đào tạo nguồn nhân lực kế thừa, xây dựng chương trình đào tạo phù hợp với đặc thù loại hình sân khấu Cải Lương (mở rộng đối tượng tuyển sinh, nhất là giọng ca, sắc vóc...). Nhà nước, đơn vị quản lý văn hóa, hoạt động nghệ thuật cần chú trọng phương pháp "nghệ truyền nghề" với sự tham gia giảng dạy, truyền đạt kinh nghiệm của những người làm nghề gạo cội; có chính sách cụ thể khuyến khích người học (cấp học bổng, hỗ trợ học phí, tạo cơ hội làm nghề...).

Mở rộng phát triển phương thức Cải Lương truyền hình, phát thanh: Truyền hình, phát thanh là những phương tiện thực hiện chiến lược bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật Cải Lương. Cải Lương muốn phổ biến rộng rãi, cần được truyền hình, phát thanh hỗ trợ phát sóng nhiều hơn. ở miền Tây Nam Bộ hiện nay những vở Cải Lương truyền hình, phát thanh vẫn được đông đảo quần chúng yêu mến, chờ đón. Đây là kênh kết nối những tâm lòng mộ điệu Cải Lương. Riêng Cải Lương truyền hình cần chăm chút về nội dung lẫn hình thức, nhằm lôi cuốn lòng yêu thích Cải Lương của thế hệ trẻ. Kịch bản Cải Lương truyền hình cần có nội dung hay mang tính hiện thực, đưa ra những vấn đề có tính xã hội đương đại. Có thể nói, nếu Cải Lương truyền hình, phát thanh thực hiện tốt, sẽ góp phần hiệu quả trong việc tìm lại chỗ đứng của nghệ thuật Cải Lương trong lòng khán giả.

Thông qua du lịch để quảng bá nghệ

thuật sân khấu Cải Lương: Trong chiến lược bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật Cải Lương, các tổ chức/đơn vị văn hóa cần có sự phối hợp hành động với ngành du lịch. Cần có những bài viết sắc sảo và xúc tích về Cải Lương Nam Bộ in trong cẩm nang du lịch Việt Nam nói chung, Nam Bộ nói riêng. Đồng thời, các tổ chức và công ty du lịch trong nước cần đầu tư thiết kế thời gian - không gian phù hợp, biểu diễn Cải Lương cho du khách thưởng ngoạn trong những chuyến du lịch tại địa bàn Nam Bộ, đặc biệt là các chuyến tại Thành phố Hồ Chí Minh và vùng Đồng bằng sông Cửu Long. Thông qua du lịch, Cải Lương được quảng bá đến du khách trong nước và quốc tế.

3.2. Đẩy mạnh công tác nghiên cứu, và mở rộng các hình thức hoạt động nhằm bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa Cải Lương

Có thể nói, xu hướng nghiên cứu liên ngành được các nhà nghiên cứu trên thế giới và trong nước tiếp tục ủng hộ và vận dụng nghiên cứu. Trên cơ sở đó, chúng tôi đề xuất hướng nghiên cứu liên ngành trong bối cảnh nghiên cứu và giảng dạy môn Văn học - Văn hóa học - Nghệ thuật học hiện nay gắn với chủ đề bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật sân khấu truyền thống Nam Bộ/loại hình Cải Lương.

Đẩy mạnh công tác nghiên cứu khoa học, tiến hành thực hiện các đề tài nhằm tìm kiếm các kết quả nghiên cứu, tư vấn chính sách phù hợp cho công tác quản lý, giáo dục, khai thác và phát huy giá trị văn hóa Cải Lương trong bối cảnh đương đại. Đồng thời, kết quả nghiên cứu là cơ sở xây dựng các giáo trình, chuyên đề, tài liệu giảng dạy về nghệ thuật Cải Lương. Tiến hành điều tra xã hội học về thị hiếu, tâm lý thưởng ngoạn của công chúng đương đại (đặc biệt là công chúng trẻ, đối

tượng học sinh, sinh viên), khán giả Cải Lương hiện nay nhằm định hướng hoạt động phù hợp cho các đơn vị Cải Lương. Bên cạnh, trong quá trình giảng dạy, tổ chức cuộc thi viết kịch bản Cải Lương như một sân chơi khơi gợi sự hứng thú, sáng tạo của người học đối với loại hình Cải Lương.

Để tránh tình trạng công chúng trẻ tỏ ra thờ ơ, xa lạ với nghệ thuật Cải Lương, cần đưa sân khấu vào trường học. Chương trình đào tạo (ngành Văn học, Nghệ thuật học, Văn hóa học) cần thiết kế giảng dạy về nghệ thuật Cải Lương Nam Bộ, khuyến khích tái hiện không gian trình diễn trong các tiết học thực hành, sân khấu hóa tác phẩm Cải Lương. Tổ chức các cuộc thi với chủ đề Văn hóa - nghệ thuật dân tộc, Về nguồn... tạo điều kiện cho học sinh, sinh viên khám phá, tìm hiểu về nghệ thuật sân khấu truyền thống Nam Bộ. Đồng thời, khuyến khích, bồi dưỡng, tạo điều kiện cho học sinh, sinh viên tham gia các cuộc thi văn hóa, âm nhạc, sân khấu truyền thống do các đơn vị truyền thông như Đài truyền hình, Đài phát thanh tổ chức.

Nhà trường tích cực mở rộng kết nối với các nhà hoạt động nghệ thuật, nghệ sĩ Cải Lương để có những buổi tọa đàm, nói chuyện chuyên đề về nghệ thuật sân khấu Cải Lương; giới thiệu vở diễn Cải Lương kinh điển, trình diễn các trích đoạn Cải Lương trong trường học. Thông qua đó cung cấp những kiến thức về Cải Lương, giá trị thẩm mỹ của loại hình nghệ thuật, giới thiệu chân dung các nhà hoạt động nghệ thuật của sân khấu Cải Lương.

Tìm kiếm, ươm mầm tài năng học đường và công tác đào tạo: Xây dựng và thực hiện các chương trình sinh hoạt tập thể hướng đến tìm kiếm gương mặt, tài năng sân khấu Cải Lương học đường

Việc tìm kiếm tài năng Cải Lương có thể thực hiện bằng nhiều hình thức như: tổ chức các cuộc thi biểu diễn, giọng ca Cải Lương... Xây dựng và duy trì câu lạc bộ Đờn ca tài tử - Cải Lương trong trường học. Câu lạc bộ trường học có thể kết nối với mạng lưới các câu lạc bộ Đờn ca tài tử - Cải Lương ở địa phương để sinh hoạt định kỳ, giao lưu.

Thông qua các chuyến đi thực tế kết nối thế hệ trẻ với nghệ thuật Cải Lương: Theo thông lệ, các học sinh, sinh viên đều có những giờ học ngoại khóa, đi thực tế. Chúng ta nên linh hoạt kết hợp các chuyến đi thực tế để giới thiệu về loại hình Cải Lương tại địa bàn Tây Nam Bộ, Đông Nam Bộ. Tạo điều kiện cho thế hệ trẻ tham quan, tiếp xúc với nghệ nhân, câu lạc bộ Đờn ca tài tử - Cải Lương tại địa phương, góp phần cung cấp những kiến thức thực tế cho sinh viên, từ đó các em sẽ hiểu và ý thức hơn về việc bảo tồn và phát huy giá trị di sản văn hóa dân tộc.

4. Kết luận

Cải Lương là loại hình nghệ thuật sân khấu độc đáo của Nam Bộ, việc bảo tồn và phát huy các giá trị di sản văn hóa dân tộc, trong đó có loại hình nghệ thuật Cải Lương trở nên cấp bách. Cải Lương với tư cách là di sản văn hóa quốc gia cần được khẳng định, bồi đắp giá trị nghệ thuật và quan tâm nhiều hơn nữa trong chiến lược giữ gìn, phát huy nguồn lực văn hóa dân tộc.

Với định hướng khẳng định và phát huy giá trị văn hóa nghệ thuật Cải Lương loại hình kịch hát truyền thống của Nam Bộ, từ thực trạng chúng tôi gợi ý một số giải pháp trong giai đoạn hiện nay: từ cấp độ quản lý văn hóa, nghệ thuật; đào tạo đội ngũ sáng tác và diễn viên Cải Lương chuyên nghiệp, phát huy vai trò thế loại Cải Lương truyền hình,

phát thanh, kết hợp với du lịch đưa khán giả đến với sân khấu Cải Lương; vận dụng phương pháp nghiên cứu liên ngành để phát huy giá trị văn hóa nghệ thuật Cải Lương trong công tác nghiên cứu, giảng dạy và đào tạo một số ngành học thuộc khoa học xã hội và nhân văn.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Barthes, Roland, (1986), *The rustle of language*, Richard Haward, Oxford: Basil Blackwell.
2. Châu Mỹ (2014), *Hoàng Song Việt - Ai cũng cảm mới theo đuổi Cải Lương thời nay*, Nguồn: <http://giaitri.vnexpress.net/tin-tuc/san-khau-my-thuat/san-khau/hoang-song-viet-ai-dung-cam-moi-theo-duoi-cai-luong-thoi-nay-3094840.html>; Ngày truy cập 18/5/2016.
3. *Di sản văn hóa phi vật thể và phát triển bền vững*, Nguồn: <https://ich.unesco.org/doc/src/34299-VI.pdf>; Ngày truy cập 25/8/2018.
4. Joe Moran (2002), *Interdisciplinarity*, London and New York, Routledge.
5. Mai Linh (2018), *Liên hoan Cải Lương toàn quốc 2018: Trống vắng những vở mới*, Nguồn: <http://baovanhoa.vn/V%C4%83n-Ngh%E1%BB%87/lien-hoan-cai-luong-toan-quoc-2018-trong-vang-nhung-vo-moi>. Ngày truy cập 2/10/2018.
6. Nguyễn Thị Trúc Bạch (2014), Báo cáo tổng hợp đề tài cấp Cơ sở "*Cải Lương trong đời sống văn hóa xã hội Nam Bộ*", Viện Khoa học xã hội vùng Nam Bộ.
7. Trần Trọng Đăng Đàn (2011), *Kịch Việt Nam Thường thức - Bình luận*, Nxb. Văn hóa - Văn nghệ, Tp. Hồ Chí Minh.
8. Tuấn Giang (2006), *Nghệ thuật Cải Lương*, Nxb. Đại học Quốc gia Tp. Hồ Chí Minh.

*Lễ Ký kết biên bản ghi nhớ hợp tác giữa Học viện KHXH và Học viện Tư pháp.
Tháng 5/2019.*

Tọa đàm khoa học: "Vấn đề công bố công trình nghiên cứu ở các tạp chí khoa học quốc tế". Hà Nội, tháng 5/2019.